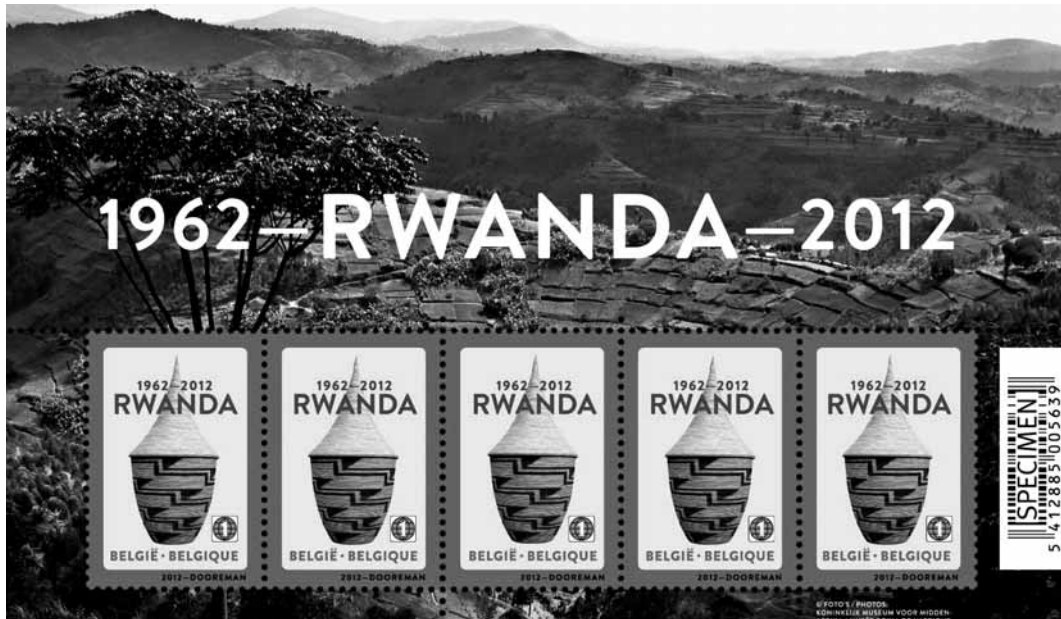

[B] **EINDELOOS OEFENEN IN VOORZICHTIG PRATEN.
KOEN PEETERS' ODE AAN RWANDA**

Kan een blanke zwart worden? In Koen Peeters' roman *Duizend heuwels* voltrekt dat wonder zich aan de Brusselse jongen Louis. Nadat zijn vader drie Rwandese mandjes mee heeft genomen naar hun woonst, sluipen vertellingen uit het kleine land in het hart van Afrika tijdens de nachtelijke uren zijn geest binnen. Eerst beluistert Louis in zijn dromen mooie, raadselachtige fabels uit ver vervlogen tijden. Later tarten nachtmerries hem. Louis is getuige van een volkerenmoord. Als hij opstaat nadat hij is gestruikeld over de resten van een kind, ziet hij dat zijn huid zwart is geworden.

“Louis was voortaan een van hen”, schrijft Peeters. Zijn gedaanteverwisseling voltrekt zich op een onverwacht moment. Is de genocide van 1994 niet zo gruwelijk en onbevattelijk dat zij ons op een onoverbrugbare afstand plaatst? En menen wij blanken niet dat deze orgie van niet door gifgas bemiddeld maar met de blote handen uitgevoerd geweld zich alleen in het hart der duisternis kon voltrekken? Het heeft er alles van dat de romanschrijver wil zeggen dat wij op het uur van de waarheid heus niet anders zijn dan hen en dat de literaire verbeelding het onvoorstelbare misschien niet begrijpelijk maar wel voelbaar kan maken.

Duizend heuwels is een fonkelend bewijs dat de literaire verbeelding werkelijk bergen kan verzetten. Het boek is duizend dingen tegelijk. Een zoektocht naar wat Rwanda meer is dan een door een genocide verscheurd land. Een ode aan de Kinyarwanda-taal en de Rwandese mythologie. Een even empathisch als hard portret van de gemeenschap van Witte Paters, die kwamen vol goede bedoelingen, maar zwegen toen hun christelijke geweten moest spreken. Een intieme biografie van de Rwandese geleerde Alexis Kagame, die in het geweer kwam tegen de blanke beschuldiging dat zijn land geen geschiedenis kende en die de rituele teksten van de tot in de twaalfde eeuw teruggaande Rwandese dynastie optekende, maar met wiens levenswerk Belgische wetenschappers op de loop gingen. Een vrolijke zedenschets van de academische gemeenschap van Rwanda-kenners. En bovenal een web van literaire sluiproutes rond thema's als koloniale schuld en verzoening.

Een vel postzegels die horen bij Koen Peeters' roman *Duizend heuwels*, ontworpen door Gert Dooreman, die ook tekende voor het boekomslag © Gert Dooreman / De Bezige Bij Antwerpen.

Het is verleidelijk de roman te lezen als een aanklacht tegen de westerlingen die zoveel mispeuterd hebben in Rwanda. Peeters citeert de Witte Pater Van Overschelde, die de Tutsi's zag als "de adelstand van het negerras" en "verkapte blanken". In zijn geestelijke voetspoor verabsoluteerde de koloniale overheid het voordien vloeibare onderscheid tussen de bevolkingsgroepen. Eerst stelden de Belgen louter Tutsi's aan als de vazallen van de macht, maar kort voor de onafhankelijkheid kozen kerk en staat op eens partij voor de voorheen onderdrukte Hutu's. Op deze wijze zaaiden ze de verdeeldheid die later haar verwoestende werk deed. Een oude Rwandese wijze betoogt in *Duizend heuwels* dat de Belgen hun taalstrijd naar Afrika hebben geëxporteerd. "Vlamingen, die zich in hun België minderwaardig behandeld voelden, sympathiseerden hier immers met de Hutu's. De Belgen organiseerden op die manier de scheiding Hutu-Tutsi in de geesten." Maar voor de roman opent, heeft de schrijver de lezer en de recensent al gewaarschuwd: "Elk uit zijn verband gerukt citaat is onwaar." En tegenover het perspectief van de oude wijze staat dat van een

jongere Rwandese promovendus die over de genocide zegt. "Die hebben wij gedaan. Niet jullie. Onze complexen uit het verleden, die we sinds jaren verborgen hielden, kwamen ineens tevoorschijn."

Duizend heuwels is geen politiek pamflet, maar een meerstemmig werk dat gemakzuchtige oordelen en eenduidige waarheden ondermijnt. Met een caleidoscoop van vertellingen en perspectieven laat Peeters juist zien dat er vele waarheden bestaan die hoewel ze botsen met elkaar toch even waar kunnen zijn. "Of je *Duizend heuwels* een roman kunt noemen, lijkt mij de vraag", vond Janet Luis in *NRC Handelsblad*. Het was "vooral een grote, goed geordende vergaarbak van feiten en verhalen". Wie weet wat een roman is, mag het zeggen. Maar hoe veelkantig het boek ook is, in de vele draadjes die door de vijf delen zijn geweven, tekent zich net als op de Rwandese mandjes een complex geometrisch patroon af dat het boek tot een hechte eenheid maakt. Niet alleen op compositorisch niveau, maar ook in de innerlijke ontwikkeling van de jongen Louis. Kort nadat de gruwelen zich hebben voltrokken, laat hij zich door een Rwandese

uitleggen hoe zij mandjes vlecht. “Als iedereen het grote ziet, dacht Louis, zal ik voortaan het kleine zien.” Als hij in het slotdeel van het boek geïncarneerd is als ik-figuur en Rwanda niet meer in zijn dromen maar in werkelijkheid bezoekt, ontmoet hij de achtenzestigjarige abbé Donatien. “Iedereen moet eindeloos oefenen in voorzichtig praten”, zegt hij. Alleen als de mensen de grote woorden en de razende woede loslaten en elkaar vinden in een alledaagse, eenvoudige vriendelijkheid is Rwanda in de ogen van de oude geestelijke te redden. En hij denkt dat de Rwandezes de voedingsbodem voor een dergelijke houding in hun eigen traditie kunnen vinden, in drie deugden waarvan *ubupfura* de mooiste is. Of het Rwandees of peetersiaans is, de formulering ervan in *Duizend heuvels* is magistraal: “Het is de adel van de ziel, het respect afdwingen door je verzorgde verschijning. Het waardig en discreet zijn. Je emoties verbergen, veel weten van de ander zonder dat zij iets van jou weten. Gereserveerd en aandachtig zijn, en trouw aan je verplichtingen. De taal neemt omwegen, blijft donker, je beelden zijn gestileerd. Het is ook een lichaamsstijl: je verheft je stem niet, je beweegt niet overdreven met je handen, je gezicht blijft onbewogen. *Ubupfura* is de aristocratische beleefdheid, de gastvrijheid, distinctie in al haar onderdelen.”

Deze houding en de aandacht voor het kleine die Louis en Donatien koesteren, sluiten wonderwel aan bij de filosofie die spreekt uit Peeters' vorige boek *De bloemen* (2009). In die roman liet de schrijver zich kennen als een mysticus die de eeuwigheid vindt in het stof van alledag. Of het nu in de nabije Kempen of het verre Rwanda is, in Peeters' literaire universum brengt alleen een onluidruchtige toewijding aan het eenvoudige en alledaagse breekbaar geluk.

TOMAS VANHESTE

KOEN PEETERS, *Duizend heuvels*, De Bezige Bij Antwerpen, 2012, 295 p.